

Regina Rohleder

Wybrane elementy biblioteki wirtualnej: digitalizacja zasobów bibliotecznych

Forum Bibliotek Medycznych 1/1, 400-404

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

nakładem pracy i czasu, jakich wymagają zmieniające się ciągle zasoby informacji dostępnych w Internecie.

W ostatniej fazie prac Katalog uzupełniony został o wprowadzone do baz *Medline* oraz *Embase* informacje o gromadzonych w naszych bibliotekach czasopismach (tzw. *holding*), ograniczające się w pierwotnym zamyśle do lokalizacji czasopisma, jego sygnatury oraz okresu prenumeraty, a w miarę postępu prac oraz rozwoju sieci poszerzane o dane dotyczące dostępności do pełnotekstowych wersji elektronicznych. Zawarte w tych bazach informacje o dostępie do wersji elektronicznych zostały tak zapisane, aby umożliwić czytelnikom bezpośrednio przejście do katalogu czasopism *on-line*.

W przypadku czasopism objętych prenumeratą BG, informacja o nich jest aktualna przez co najmniej rok kalendarzowy, natomiast w przypadku czasopism których dane zaczerpnięte są z innych serwisów, np. z *Free Medical Journals*, informacja ta ulega stałym zmianom, wymagając od nas nieustannego jej sprawdzania, uzupełniania i aktualizacji.

Z perspektywy czasu możemy dziś jednak stwierdzić, że cel oraz oczekiwania związane z podjętą przez nas inicjatywą zostały osiągnięte: Katalog Czasopism Elektronicznych stanowi bowiem ogromne ułatwienie zarówno dla użytkowników, jak i bibliotekarzy.

Mgr Regina Rohleder
Wrocław – PWr.

WYBRANE ELEMENTY BIBLIOTEKI WIRTUALNEJ. DIGITALIZACJA ZASOBÓW BIBLIOTECZNYCH

Nowoczesne technologie ułatwiają szeroki dostęp do wiedzy poprzez biblioteki wirtualne. Wyznaczenie celów i opracowanie koncepcji stanowią wstęp do realizacji projektu biblioteki elektronicznej. Budując bibliotekę cyfrową rozpatrujemy aspekty prawne, organizacyjne oraz technologiczne. W niniejszym wystąpieniu w skrócie przedstawiono założenia budowy takiej biblioteki oraz kilka zrealizowanych projektów bibliotek wirtualnych.

Wstęp do projektu

Przesłanki :

- Wartość intelektualna zbioru;
- Wartość merytoryczna zgodna z profilem instytucji;
- Szerokie zainteresowanie użytkowników zbiorami biblioteki;

- Odzworowanie kopii cyfrowej adekwatne do oryginału;
- Udostępnianie zbiorów intensywnie wykorzystywanych;
- Ułatwienie wyszukiwania informacji poprzez opis indeksowy i metadane;
- Udział biblioteki cyfrowej w projektach regionalnych, krajowych i innych;
- Prezentowanie dzieł unikatowych podnoszące rangę biblioteki;
- Podnoszenie prestiżu instytucji dzięki stosowaniu nowoczesnych technologii w bibliotece.

Cele:

- Archiwizacja;
- Ochrona oryginału;
- Przeglądanie i udostępnianie;
- Ewidencja zasobu.

Opracowanie koncepcji biblioteki wirtualnej:

- Rozpoznanie rodzaju materiałów bibliotecznych występujących w zasobie;
- Określenie grona potencjalnych odbiorców;
- Wyznaczenie głównych celów digitalizacji w danej bibliotece;
- Selekcja zbioru do prezentacji cyfrowej oraz ocena stanu zbioru;
- Kalkulacja kosztów procesu digitalizacji i aktualizacji zasobów cyfrowych;
- Wybór technologii procesu digitalizacji oraz odpowiedniej infrastruktury;
- Określenie struktury biblioteki cyfrowej i zawartych w niej publikacji z opisem w postaci metadanych;
- Przygotowanie udostępniania zbioru w sieci komputerowej.

Tworzenie bibliotek cyfrowych

Aspekty:

- **Prawne;**
- **Organizacyjne;**
- **Technologiczne.**

Określenie aspektów prawnych

Przestrzeganie licencji i postanowień zawartych w umowach dostawy/zakupu oraz umowach licencyjnych i konsorcyjnych w zakresie oprogramowania obsługującego jak i treści zawartych w bazach danych.

Akty prawne:

- **Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych** z dnia 4 lutego 1994 r. Dz. U. nr 94 .24.83;
- **Ustawa o bibliotekach** – z dnia 27 czerwca 1997 r. Dz. U. nr 85 poz. 539;
- **Ustawa o podatku od towarów i usług oraz podatku akcyzowym** – z dnia 8 stycznia 1993 r. Dz. U. nr 11 poz.50;
- **Ustawa o statystyce publicznej** – z dnia 29 czerwca 1995 r. Dz. U. nr 88 poz. 439;
- **Kodeks celny** – z dnia 9 stycznia 1997 r. Dz. U. 23 poz. 117.

Organizacja biblioteki cyfrowej

- Gromadzenie zasobów cyfrowych;
- Opracowywanie publikacji za pomocą metadanych;
- Udostępnianie sieciowe.

Technologia cyfrowa

- Infrastruktura sprzętowa, programowa i sieciowa;
- Digitalizacja zbiorów;
- Jednolity system zarządzania biblioteką wirtualną.

Proces digitalizacji :

- Przygotowanie materiałów do skanowania;
- Proces skanowania;
- Zapis plików archiwalnych w wybranych formatach;
- Edycja plików graficznych;
- Kompresja plików;
- Zastosowanie OCR (Optical Character Recognition) – dla wybranych publikacji;
- Zapis plików przeznaczonych do udostępniania w wybranych formatach;

Kilka przykładów formatów plików graficznych:

TIFF– Tagged Image File Format

- *przydatny do obsługi skanowanych obrazów oraz bardzo dużych obrazów o wysokiej jakości*

Cechy:

- *Może mieć 1–, 4–, 8– lub 24 bitową głębię koloru;*
- *Kompresja bezstratna;*
- *Duże rozmiary plików.*

BMP – BitMap Picture

- *wewnętrzny format systemu Microsoft Windows stosowany do tła, tapet, itp.*

Cechy:

- *Może mieć 1–, 4–, 8– lub 24 bitową głębię koloru;*
- *Kompresja bezstratna;*
- *Duże rozmiary plików.*

JPEG – Joint Photographic Experts Group

- *przeznaczony przede wszystkim do zapisu fotografii cyfrowej i obsługi obrazów tonalnych*

Cechy:

- *Używa głównie 24 bitowej głębi koloru;*
- *Kompresja stratna, ale bardzo wydajna od 10:1 do 200:1 (zazwyczaj uzyskuje się współczynnik 30:1);*
- *Stosuje się jako metoda kompresji dla dużych plików(np. Tiff), po edycji obrazu.*

- *Wielokrotna kompresja wpływa na pogorszenie jakości obrazu.*

GIF – Graphics Interchange Format

- *format przeznaczony do rycin, wyraźnie rozgraniczonych barw, dużych obszarów obrazu o jednej barwie.*

Cechy:

- *Redukcja głębi barw z 24 bitowej na 8 bitową;*
- *Kompresja bezstratna;*
- *Funkcja przezroczystego tła;*
- *Wczytywanie obrazu z przeplotem;*
- *Możliwość tworzenia animacji.*

PNG – Portable Network Graphics

- *unowocześniejsza wersja GIF do zastosowań w internecie.*

Cechy:

- *Z głębią kolorów do 48 bitów i rozszerzoną skalą szarości;*
- *Bez możliwości tworzenia animacji.*

Ulepszona w stosunku do Gif:

- *Bardziej wydajna kompresja bezstratna;*
- *Funkcja przezroczystego tła;*
- *Wczytywanie obrazu z przeplotem;*

DjVu

- *dzięki wykorzystywaniu efektywnych algorytmów kompresji mała objętość plików po przy zachowaniu dobrej jakości.*
- *rozpakowywany przez wtyczkę „plug-in” ;*
- *zapewnić dostęp do „plug-in” ze strony www;*
- *możliwość organizacji grupy plików w wielostronicowe dokumenty (podobnie jak PDF).*

System zarządzania zasobem cyfrowym:

- *Tworzenie baz danych tekstu;*
- *Umieszczanie publikacji w strukturze bazy danych;*
- *Indeksowanie i zastosowanie metadanych do opisu dokumentu;*
- *Tworzenie odsyłaczy hipertekstowych;*
- *Umożliwianie przeglądania i udostępnienie publikacji na stronie www.*

Adresy polskich bibliotek cyfrowych:

1. <http://www.bg.agh.edu.pl/skrypty/index.html>
2. <http://www.wbc.poznan.pl/index.html>
3. http://www.pbi.edu.pl/index__.php
4. <http://abi.amu.edu.pl/aktualnosci.php>
5. <http://vls.icm.edu.pl/>
6. <http://matwbn.icm.edu.pl/>
7. <http://przyrbwn.icm.edu.pl/>

8. <http://www.literatura.zapis.net.pl/>
9. <http://www.bilp.uw.edu.pl/prasa/index.html>
10. <http://ata.com.pl/kcc/biblioteka/>
11. <http://monika.univ.gda.pl/%7Eliterat/books.htm>
12. <http://www.bn.org.pl/ebook.htm>

Podsumowanie

- Biblioteka cyfrowa powstaje przy współpracy informatyków i bibliotekarzy, korzystać z niej może jednocześnie szerokie grono użytkowników.
- Nie jest możliwe przedstawienie jednoznacznej struktury biblioteki cyfrowej ponieważ występują różnice w:
 - rodzajach zbiorów;
 - przesłankach do tworzenia zbiorów cyfrowych;
 - zamierzonych celach;
 - organizacji;
 - procesie technologicznym.
- Należy zadbać o korelacje między funkcjonującym (lub planowanym) systemem bibliotecznym a biblioteką cyfrową zapewniając spójność kodowania na każdym etapie tworzenia zbioru cyfrowego.
- Choć proces przekształcenia informacji analogowej w informację elektroniczną stale trwa, to okazuje się, że przeszkodą w rozwoju stają się ograniczenia sprzętowe, czyli zbyt mała przepustowość globalnej sieci oraz ciągły brak ujednoliconego standardu przechowywania elektronicznych wersji dokumentów.
- Ze względu na obszerność plików oprócz kompresji należy także zwrócić uwagę na optymalizację struktury bazy danych.
- Biblioteka wirtualna może łączyć informację tekstową, graficzną, sekwencje obrazów (film) oraz dźwięk w jednym przekazie multimedialnym;
- Cyfrowa biblioteka stwarza komfort użytkownikowi, który wirtualnie może odwiedzać biblioteki, przeglądać ich zasoby i korzystać z pełnych tekstów wybranych dzieł.

*Mgr Urszula Puskiewicz
Białystok – AM*

DZIAŁALNOŚĆ INFORMACYJNA W BIBLIOTECE GŁÓWNEJ AKADEMII MEDYCZNEJ W BIAŁYMSTOKU

Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Białymstoku powstała w 1950 roku i mieści się w zabytkowych wnętrzach pałacu Branickich. Obsługuje pracowników